

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA**

Generalinei prokuratūrai
Rinktinės g. 5A, Vilnius

2016-08-10 Nr. (1.20-2016)2-891

**DĖL ATLEIDIMO NUO BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS, KAI KALTININKAS IR
NUKENTĖJĘS NEPILNAMETIS, KURIO ATŽVILGIU BUVO NAUDOTAS SMURTAS,
SUSITAIKYMO**

Pagal teisės aktų nuostatas, smurtas artimoje aplinkoje dėl jo žalos visuomenei priskiriamas prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų. Be kitų Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme įtvirtintų principų, kuriais vadovaujantis įgyvendinama apsauga nuo smurto artimoje aplinkoje, išskirtini asmens teisių ir laisvių apsaugos bei teisingumo principai.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra paminėjęs, jog valstybės, kaip visos visuomenės politinės organizacijos, paskirtis – užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą, todėl vykdydama savo funkcijas ir veikdama visos visuomenės interesais valstybė turi priedermę užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių, kitų Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių, kiekvieno žmogaus ir visos visuomenės veiksmingą apsaugą *inter alia* nuo nusikalstamų kėsinių. Užtikrinti kiekvieno žmogaus ir visos visuomenės saugumą nuo nusikaltimų – valstybės priedermė ir vienas iš jos prioritetinių uždavinių, nes nusikaltimais ne tik yra pažeidžiamos asmens teisės ir laisvės, kitos Konstitucijos saugomos ir ginamos vertybės, bet ir daromas neigiamas poveikis gyvenimo sąlygoms, žmonių gyvenimo lygiui, kėsinamasi į valstybės ir visuomenės gyvenimo pagrindus.¹

Baudžiamojo kodekso paskirtis - baudžiamosios teisės priemonėmis ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų (Baudžiamojo kodekso 1 straipsnio 1 dalis).

Nusikalstamų veikų tyrimas teisės aktų nustatyta tvarka priskirtas teisėsaugos institucijų kompetencijai. Pagal Baudžiamojo proceso kodekso 2 straipsnio nuostatas, prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos kiekvienu atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, privalo pagal savo kompetenciją imtis visų įstatymų numatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika.

Tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtintas prioritetinis vaiko teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principas, imperatyvas – visur ir visada, imantis bet kokių vaiką liečiančių veiksmų, svarbiausia – geriausi vaiko interesai – privalomas ne tik vaiko atstovams pagal įstatymą, tačiau ir valstybinėms ir privačioms įstaigoms, teismams ir kitiems fiziniams ir juridiniams asmenims. Prioritetinis vaiko teisių ir interesų apsaugos ir gynimo principas reiškia, kad tiek priimant teisės aktus, tiek juos taikant, visada būtina įvertinti sprendimą ar bet koki kitą veiksmą vaiko interesų požiūriu bei užtikrinti, kad jie nebūtų pažeisti.

Norėtume atkreipti dėmesį į atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės kaltininkui ir nukentėjusiajam susitaikius instituto taikymą tais atvejais, kai nepilnamečio asmens atžvilgiu smurtą naudojo jo įstatyminis atstovas.

---

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas.

Baudžiamasis įstatymas nustato asmeniui tam tikras teises pareigas ir įpareigoja elgtis tam tikru būdu. Kiekvieno asmens poelgius lemia pasirinkimas tarp priemonių, kuriomis siekiama tam tikro tikslo ir tikėtinų padarinių.

Baudžiamojo kodekso 38 straipsnio 1 dalies dispozicija numato, kad asmuo, padaręs baudžiamąjį nusižengimą neatsargų arba nesunkų ar apysunkį nusikaltimą, gali būti teismo atleistas nuo atsakomybės, jeigu yra nustatomos visos straipsnio 1–4 punktuose numatytos sąlygos: prisipažino padaręs nusikalstamą veiką; savu noru atlygino ar pašalino fiziniam ar juridiniam asmeniui padarytą žalą arba susitarė dėl šios žalos atlyginimo ar pašalinimo; susitaikė su nukentėjusiu asmeniu arba juridinio asmens ar valstybės institucijos atstovu; yra pagrindo manyti, kad jis nedarys naujų nusikalstamų veikų.

Vertinant smurtavusio asmens atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės dėl to, kad nukentėjęs nepilnamečis susitaikė su kaltininku, kyla abejonių dėl tokio sprendimo teisingumo (vertinant vaiko teisių ir teisėtų interesų aspektu).

Pažymėtina, kad nors susitaikymo motyvai reikšmės neturi, tačiau nukentėjusysis turi savanoriškai apsispręsti susitaikyti. Nukentėjusio nepilnamečio susitaikymo su prieš jį smurtavusiais tėvais ar globėjais (rūpintojais) atvejais, kai nukentėjęs nepilnamečis yra susietas giminystės ryšiais su kaltininku ar yra socialiai priklausomas nuo jo, kyla pagrįstų abejonių dėl nukentėjusio valią lėmusių aplinkybių ir motyvų, sutinkant susitaikyti.

Taip pat manytina, kad pasitaiko atvejų, kai smurtavęs prieš nepilnamečį ir prisipažinęs, kad smurtavo asmuo tai daro iš tam tikrų paskatų, gailisi tik dėl kilusių jo elgesio pasekmių, bet ne dėl to, kad atliko neteisėtus veiksmus (pvz.: savo elgesį vertina kaip auklėjamojo pobūdžio (priimtinius veiksmus auklėjant vaiką) prieš nukentėjusįjį (pvz.: vaiko globėju (rūpintoju) negali būti skiriamas asmuo, teistas už tyčinius nusikaltimus (Civilinio kodekso 3.269 straipsnio 1 dalies 6 punktas) ar slepia kitas problemas (pvz.: kitų asmenų (kurie negalėtų būti atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės ir kt.) smurtą nukentėjusio nepilnamečio atžvilgiu, kt.), todėl manytina, šiuo atveju nebus pasiekti baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso tikslai, nebus užtikrintas teisingumo įgyvendinimas.

Konstitucinis Teismas, atskleisdamas teisinės atsakomybės esmę ir paskirtį, konstatavo, jog tai yra kryptingi atitinkamose teisės normose numatyti asmens suvaržymai dėl jo smerktino veikimo ar neveikimo, kuris tomis normomis yra draudžiamas (Konstitucinio Teismo 1997 m. balandžio 8 d. nutarimas). Vadinasi, baudžiamoji atsakomybė – tai valstybės reakcija teisinėmis baudžiamosiomis, baudžiamosiomis procesinėmis prievartos priemonėmis į nusikaltimą, ribojančiomis šią veiką padariusio asmens teises ir laisves.²

Baudžiamojo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas (Baudžiamojo proceso kodekso 1 straipsnis).

Nekvestionuojant tik teismui suteiktos teisės atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės kaltininkui ir nukentėjusiam susitaikius, jeigu yra baudžiamajame įstatyme numatyti pagrindai, manytina, prokuratūra šiais atvejais turėtų būti aktyvi, vadovautis prioritetingos vaiko teisių ir interesų apsaugos ir gynimo bei teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais ir priimant procesinį sprendimą (prokuratūrai priimant nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą įtariamajam susitaikius su nukentėjusiuoju, ar teismui nusprendus atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės minėtu pagrindu) dėl nukentėjusio nepilnamečio ir kaltininko susitaikymo, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės, labai atsakingai kiekvienu konkrečiu atveju vertintų ar egzistuoja pagrįsta galimybė pasiekti tikslą, kad atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės asmuo ateityje nesmurtaus nepilnamečio atžvilgiu bei vertintų priimamo/priimto sprendimo pasekmes vaiko teisėms ir teisėtiems interesams.

Europos Tarybos Ministrų komiteto gairėse dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo pažymėta, kad būtų garantuojamas veiksmingas vaikų teisės į tai, kad visose bylose, į kurias jie yra

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007-04-17 nutartis (Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-45/2007)

įtraukti arba kurios yra susijusios su jų interesais, pirmiausia būtų vadovaujamosi vaikų interesais, įgyvendinimas.³

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 16 straipsnio 4 -5 dalyse nustatyta, kad vaiko teisių apsaugos kontrolierius nevertina prokurorų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų procesinių sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo, netikrina teismų priimtų sprendimų, nuosprendžių ir nutarčių pagrįstumo ir teisėtumo.

Vadovaujantis Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 2 straipsniu, 3 straipsnio 1 punktu, 12 straipsnio 1 dalies 15 punktu, atsižvelgiant į visuotinai įtvirtintą vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugos bei gynimo principą, prašau užtikrinti, kad kai sprendžiamas klausimas dėl asmens, smurtavusio nepilnamečio atžvilgiu, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės kaltininkui ir nukentėjusiam susitaikius, prokuratūra labai atsakingai vertintų (pagal kompetenciją imtūsi priemonių) galimas asmens atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pasekmes vaiko teisių ir teisėtų interesų aspektu.

Pagarbiai

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė

Jolita Gritytė, tel. (8~5) 249 9268

---

³ Priimtos Europos Tarybos Ministrų komiteto 2010-11-17